

Uudenmaan liitto
Nylands förbund

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

UUSIMAA-
OHJELMA

UUSIMAA-OHJELMAN YMPÄRISTÖSELOSTUS

Uudenmaan liiton julkaisuja 2013

Valokuvat: Tuula Palaste-Eerola

Helsinki 2013

Uudenmaan liitto // Nylands förbund // Uusimaa Regional Council // Helsinki-Uusimaa Region

Esterinportti 2 B • 00240 Helsinki • Finland
+358 9 4767 411 • toimisto@uudenmaanliitto.fi • uudenmaanliitto.fi

UUSIMAA-OHJELMAN YMPÄRISTÖSELOSTUS

1. JOHDANTO	4
2. UUSIMAA-OHJELMAN TAVOITTEET SEKÄ STRATEGISET LINJAUKSET	5
3. UUSIMAA-OHJELMAN JA YMPÄRISTÖSELOSTUKSEN LAADINTA	7
3.1 Vaikutusten arvioinnin toteuttaminen	7
3.2 Arvio prosessin toteutuksesta	9
4. UUDENMAAN YMPÄRISTÖN NYKYTILA, ONGELMAT JA SUOJELUTAVOITTEET	10
4.1 Toimintaympäristöanalyysi	10
4.2 Ympäristön nykytila ja ympäristön ominaispiirteet vaikutusalueella	11
4.3 Merkitykselliset ympäristönsuojelutavoitteet sekä suunnitelmat ja ohjelmat, joihin Uusimaa-ohjelma liittyy	12
4.4 Ympäristön kehitys, jos maakuntaohjelmaa ei toteuteta (O+ -vaihtoehto)	14
5. UUSIMAA-OHJELMAN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI	15
5.1 Lähtöoletuksia ja epävarmuustekijöitä	15
5.2 Uusimaa-ohjelman yhteisvaikutukset ja kokonaisvaikutukset	16
5.3 Toimenpiteet suhteessa toimintaympäristön muutoksiin	18
5.4 Toimenpiteet suhteessa läpileikkaaviin teemoihin	18
5.5 Vaihtoehtojen tarkastelu	19
6. MAAKUNTAOHJELMIEN SEURANNASSA KÄYTETTÄVÄT MITTARIT	20
7. YHTEENVETO	21

1. JOHDANTO

Suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista on säädetty ns. SOVA-laissa (200/2005). Laki ja sitä täydentävä asetus (347/2005) sisältävät säännöksen yleisestä velvollisuudesta arvioida ympäristövaikutuksia suunnitelmien ja ohjelmien valmistelussa. Lain mukaan maakuntaohjelmasta vastaavan liiton tulee ohjelmaa laadittaessa tehdä em. lain mukainen ympäristövaikutusten arviointi, jossa selvitetään suunnitelman tai ohjelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen todennäköiset merkittävät ympäristövaikutukset.

Uudenmaan maakuntaohjelmasta vuodelle 2014–2017 käytetään nimeä Uusimaa-ohjelma. Tässä ympäristöselostuksessa arvioidaan Uusimaa-ohjelmaan kirjattujen strategisten linjausten ja toimenpiteiden vaikutuksia suhteessa ihmisiin, talouteen, liikenteeseen, aluerakenteeseen ja ympäristöön, luonnonoloihin ja -varoihin sekä ilmastonmuutokseen. Koska Uusimaa-ohjelman vaikutusten arvioinnissa on otettu ekologisten vaikutusten lisäksi huomioon myös ohjelman sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset vaikutukset, puhutaan ympäristövaikutusten arvioinnin sijaan laajemmin vaikutusten arvioinnista.

2. UUSIMAA-OHJELMAN TAVOITTEET SEKÄ STRATEGISET LINJAUKSET

Alueiden kehittämisen tavoitteena on vahvistaa alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta, edistää väestön hyvinvointia sekä turvata hyvä elinympäristö ja kestävä aluerakenne. Valtakunnallisten alueiden kehittämistavoitteiden toteutuminen edellyttää jatkuvan uusiutumiskyvyn ylläpitämistä, kaiken potentiaalin hyödyntämistä sekä alueellisten erityispiirteiden kunnioittamista. Maakuntaohjelmissa tulee ottaa huomioon valtioneuvoston tavoitteet ja edistää niiden toteutumista. Maakuntaohjelmissa sovitetaan yhteen alueen tahtotila sekä kansalliset ja EU-politiikan aluekehittämissä tavoitteet.

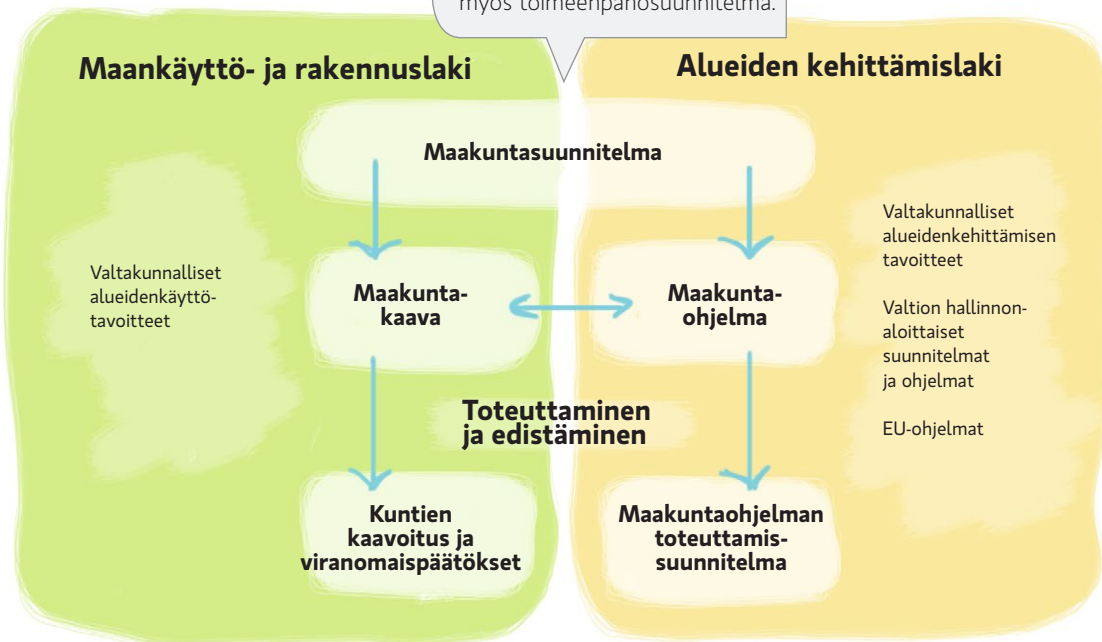
Maakuntaohjelmalla on keskeinen asema valtion alueviranomaisen strategisten tulossopimusten laadinnassa ja niiden toteuttami-

ssa. Tarkoituksena on parantaa valtion toimien kohdentamista maakuntaohjelman toteuttamisen kannalta keskeisiin kehittämiskokonaisuuksiin ja hankkeisiin sekä tehostaa valtion ja kuntien määrärahojen käyttöä.

Uusimaa-ohjelma on valmisteltu laajalla sidosryhmäyhteistyöllä yhdessä Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa. Uusimaa-ohjelman tavoitteena on yhdenmukaistaa maakuntaohjelmaa ja ELY:n strategisten suunnitelmien sisältöjä sekä uudistaa, tehostaa ja selkeyttää maakunnallisten suunnit-

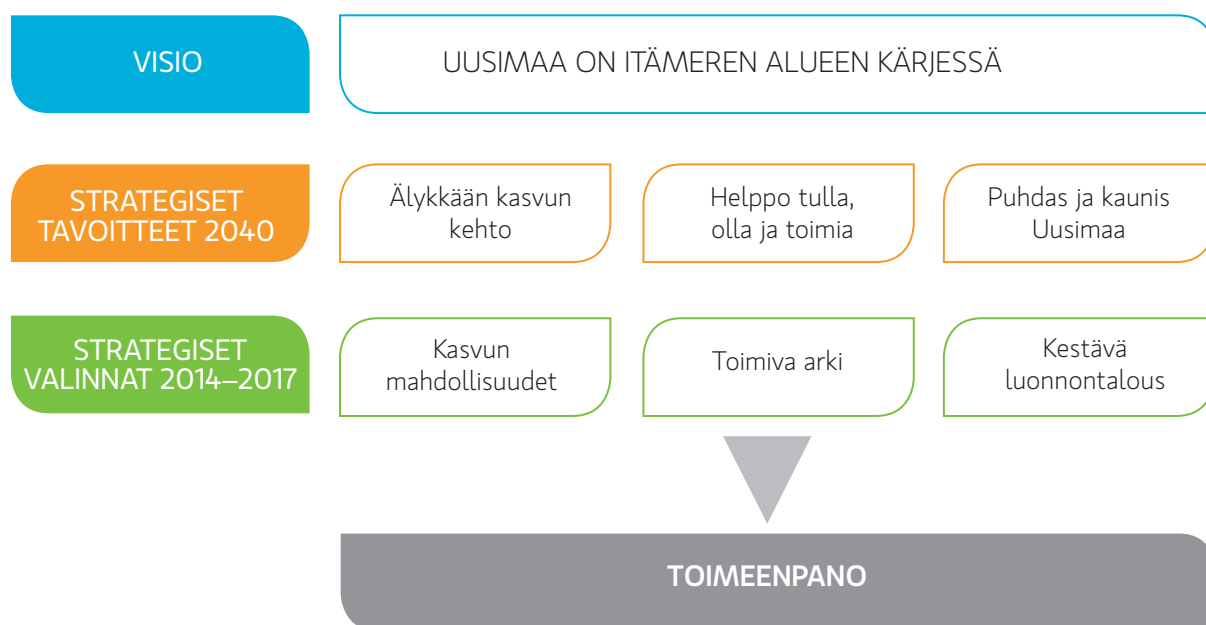
teluvälineiden ja asiakirjojen laatimista ja lisätä niiden vaikuttavuutta. Maakuntasuunnitelma ja maakuntaohjelma ja sen toteuttamissuunnitelma

Vuonna 2013 maakuntasuunnitelma ja maakuntaohjelma on laadittu yhtenäisessä prosessissa. Tuloksena on **UUSIMAA-OHJELMA**. Osana ohjelmaa on laadittu myös toimeenpanosuunnitelma.

Kuva 1: Maakuntaohjelma aluekehittämisen välineenä.

Kuva 2. Uusimaa-ohjelman visio, strategiset tavoitteet ja valinnat ohjaavat toimeenpanoa.

laaditaan ensi kertaa yhtenäisessä prosessissa yhtenä kokonaisuutena. Aikajänne ulottuu visio-, tavoite- ja strategiasisällön osalta vuoteen 2040 (maakuntasuunnitelma), keskipitkän aikavälin kehittämistoimenpiteiden osalta vuosiin 2014–2017 (maakuntaohjelma) ja toteuttamissuunnitelman osalta vuosiin 2014–2015. Tässä ympäristöselostuksessa arvioidaan vain maakuntaohjelman vaikutuksia.

Uusimaa-ohjelman strategiset valinnat vuosille 2014–2017 ovat **Kasvun mahdollisuudet**, **Toimiva arki** ja **Kestävä luonnontalous**. Valinnat perustuvat Uusimaa-ohjelman visiossa ja strategiassa esitettyihin lähtökohtiin sekä Uudenmaan erityispiirteisiin ja mahdollisuuksiin. Strategisten valintojen tavoitteista ja toimenpiteistä on kerrottu tarkemmin Uusimaa-ohjelmassa.

3. UUSIMAA-OHJELMAN JA YMPÄRISTÖSELOSTUKSEN LAADINTA

Uusimaa-ohjelma laaditaan yhteistyössä Uudenmaan liiton ja Uudenmaan ELY-keskuksen kanssa. Uusimaa-ohjelman valmistelusta vastaa Uudenmaan liiton ja ELY-keskuksen yhdessä nimeämä Uusimaa-ohjelman sihteeristö. Sihteeristön työtä valvoo ja ohjaa johtoryhmä, johon liitto ja ELY-keskus on nimennyt edustajansa. Ohjelmaa valmistelevat kolme nimettyä teemaryhmää: Kasvun mahdollisuudet, Toimiva arki ja Kestävä luonnontalous. Uusimaa-ohjelman vaikutuksen arviointia ja ympäristöselostuksen laadintaa varten on nimetty SOVA-ryhmä, jossa on sekä Uudenmaan liiton että ELY-keskuksen edustajat.

Uusimaa-ohjelman laadinta käynnistyi joulukuussa 2012, jolloin maakuntahallitus päätti ohjelman käynnistämisestä. Ohjelman osallisuus- ja vuorovaikutussuunnitelma (OAS) valmisteltiin alkuvuodesta 2013 ja hyväksyttiin maakuntahallituksessa 4.3.2013. Uudenmaan liitto kuulutti ohjelman ja ympäristöselostuksen valmistelun aloittamisesta 22.3.2013. Uusimaa-ohjelman työ-ohjelma sekä OAS olivat nähtävillä 22.3.-27.4.2013 Uudenmaan liiton sekä ELY-keskuksen toimistolla. Työohjelmasta ja OAS:sta saatiin yksi lausunto.

Virallisesti Uusimaa-ohjelma käynnistettiin Uusimaa-ohjelman KickOff-tilaisuudessa 25.3.2013. Tilaisuuteen oli kutsuttu sidosryhmien edustajia, luottamushenkilöitä sekä viranhaltijoita. Päivän aikana keskusteltiin Uusimaa-ohjelman lähtökohdista ja tavoitteista, sekä jaettiin kokemuksia kuluneelta maakuntaohjelman ja rakennerahaston kaudelta. KickOff-tilaisuudessa avattiin Uusimaa-ohjelman vuorovaikutussivusto, Uusimaa-areena, jonka kautta sekä sidosryhmillä, luottamushenkilöillä että suurella yleisöllä oli mahdollisuus käydä keskustelua ohjelman teemoista ja ohjelmaluonnoksesta. Uusimaa-areenalla oli ohjelman valmistelun aikana yli 3500 käyntiä, joista vajaa 70 prosenttia tuli Helsingistä.

SOVA-prosessi alkoi työohjelman laadinnalla

samoihin aikoihin Uusimaa-ohjelman valmistelun kanssa. SOVA-prosessia koskeva viranomaisneuvottelu pidettiin 6.5.2013.

3.1 Vaikutusten arvioinnin toteuttaminen

SOVA-lainmukaista vaikutusten arviointia tehtiin koko Uusimaa-ohjelman valmistelun ajan. SOVA-ryhmä osallistui alusta asti teemaryhmien kokouksiin ja seurasi ryhmien töiden etenemistä pyrkien tuomaan arvioinnin näkökulmaa osaksi ryhmien töitä.

Vaikutusten arvioinnin toteuttamista Uusimaa-ohjelman laadinnan aikana on kuvattu kuvassa 3.

Uusimaa-ohjelman vaikutusten arviointi toteutettiin kahdessa vaiheessa ajoittaen arviointi ohjelmatyön keskeisiin vaiheisiin. Ensimmäinen arviointi toteutettiin alkuvaiheessa, jolloin teemaryhmien työ oli vasta käynnistymässä. Ensimmäisessä arvioinnissa teemaryhmät arvioivat mitkä voisivat olla 0+ -vaihtoehdon (ohjelmaa ei toteutettaisi) vaikutukset ihmisiin, talouteen, liikenteeseen, aluerakenteeseen ja ympäristöön, luonnonoloihin ja – varoihin sekä ilmastomuutokseen. Tavoitteena oli hahmottaa sitä, mihin asioihin teemaryhmissä tulisi kiinnittää huomiota, mihin asioihin halutaan vaikuttaa ja toisaalta hahmotettiin sitä, miksi ohjelman laatiminen on tärkeää ja perusteltua. 0+-vaihtoehdon mukaisia kehityskuvia ja vaikutuksia on esitetty luvussa 4.4.

Toisessa vaiheessa arviointia tarkennettiin ja kohdistettiin teemaryhmien omien töiden arviointiin. Tavoitteena oli arvioida toimenpiteiden vaikutuksia ihmisiin, talouteen, liikenteeseen, aluerakenteeseen ja ympäristöön, luonnonoloihin ja – varoihin sekä ilmastomuutokseen. Arviointi toteutettiin toukokuussa 2013 arviointimatriisin muodossa ja ajoitettiin vaiheeseen, jossa teemaryhmien työ oli saatettu päätökseen ja sihteeristö

Kuva 3. Vaikutusten arvioinnin toteuttaminen Uusimaa-ohjelman valmistelun aikana.

	tammi	helmi	maalis	huhti	touko	kesä	heinä	elo	syys	loka	marras	joulu	
MAAKUNTA-VALTUUSTO						13.-14.6.						11.12.	
MAAKUNTA-HALLITUS	28.1.	11.2.	4.3.						16.9.	14.10	25.11.		
MYR			4.3.			3.6.			27.9.				
OHJELMAN VALMISTELU		Työohjelma ja OAS		Sidosryhmäyhteistyö ja seutukierrokset								Ohjelman ja ympäristöselostuksen hyväksyminen	
			Nähtävillä, lausunto-pyynnöt			Ohjelma-luonnos		Ohjelma-luonnos			Nähtävillä, lausunto-pyynnöt		
			Uusimaa-areena										
VAIKUTUSTEN ARVIOINTI		Työohjelma			Viranom. neuv.				Ympäristöselostus				
			1. arviointi		2. arviointi				2. arviointi				

oli aloittanut toimintalinjojen muokkaamisen.

Sama matriisipohjainen arviointi toteutettiin uudelleen elokuussa 2013 sen jälkeen kun sihteeristö oli laatinut ohjelmasta ensimmäisen luonnosversion. Ryhmillä oli ollut aikaa tutustua ohjelmaluonnoksen sisältöön ennen arvioinnin toteutumista, minkä lisäksi ryhmät olivat saaneet arviointiin liittyvän ennakkotehtävän ennen varsinaista arviointia. SOVA-ryhmä suoritti itsenäisesti saman matriisipohjaisen arvioinnin ryhmien arvioinnin pohjalta. Lopputulos matriisipohjaisesta arvioinnista on esitetty luvussa 5.2.

SOVA-lain mukaan on arvioitava eri vaihtoehtojen vaikutuksia. Uusimaa-ohjelman aikana ei ole

valmisteltu eri vaihtoehtoisia ohjelmia, eikä se olisi ollut aikataulun puitteissa mahdollistakaan. Sen sijaan ohjelman aikana on pyritty arvioimaan vaikutuksia niissä tilanteissa, joissa on tehty valintoja ja arvioimaan hylättyjen vaihtoehtojen vaikutuksia. Osin tätä arviointia on voitu tehdä tietoisesti, mutta osin myös tiedostamatta. Suunnittelu on jatkuvaa vaihtoehtojen arviointia ja puntarointia, jolloin arviointia tehdään automaattisesti koko prosessin ajan. Tässä ympäristöselostuksessa on arvioitu kesäkuun ja elokuun lopun välisten ohjelmaluonnosten välisiä eroja ja vaikutuksia. Luonnosten välisistä eroista ja vaikutusten arvioinnista on kerrottu luvussa 5.5.

Kuva 4. Teemaryhmät osallistuivat Uusimaa-ohjelman arviointityöhön.

3.2 Arvio prosessin toteutuksesta

Ohjelman vaikutusten arvioinnin tulisi tuottaa suunnitelman valmistelun, toteutuksen ja seurannan kannalta olennaista tietoa. Vaikutusten arviointia tulisi toteuttaa koko ohjelman valmistelun ajan ja liittää arviointi erityisen tiiviisti niihin vaiheisiin, joissa tehdään keskeisiä suunnitelmaa koskevia ratkaisuja. Jotta arviointi pystyisi tehokkaasti tukemaan suunnitelman valmistelua, toteutusta ja seurantaa, on vaikutusten arvioinnin muodostettava johdonmukainen ja tiiviisti suunnitelman valmisteluun integroitu kokonaisuus.

Teemaryhmillä teetetty ensimmäinen matriisipohjainen arviointi toukokuussa 2013 osoitautui haastavaksi, koska ohjelman valmistelu oli tuolloin aikaisessa vaiheessa. Arviointi toi kuitenkin sihteeristölle arvokasta tietoa jatko-työskentelyn tueksi. Toisella kerralla elokuussa

2013 matriisipohjainen arviointi toteutui hyvin ja siitä saatiin tärkeää tietoa kokonaisarvioinnin tueksi. Teemaryhmien aktiivisella osallistumisella arviointikokouksiin oli tärkeä merkitys Uusimaa-ohjelman vaikutusten arvioinnille ja arviointi pystyttiin näin integroimaan paremmin osaksi suunnittelua. Arviointi pystyttiin myös viemään askeleen syvemmälle ja pidemmälle, kuin mihin SOVA-ryhmä olisi aikataulun asettamissa puitteissa yksin kyennyt.

Uusimaa-ohjelman laadinnalle oli asetettu tiukka aikataulu, mikä asetti haasteita myös vaikutusten arvioinnille ja sen toteuttamiselle. SOVA-ryhmä muodostui sekä Uudenmaan liiton että ELY-keskuksen edustajista. Yhteistyö toimi hyvin ja mahdollisti näkökannoiltaan monipuolisen ja syvemmän arvioinnin toteuttamisen.

Kuva: Leena Eerola

4. UUDENMAAN YMPÄRISTÖN NYKYTILA, ONGELMAT JA SUOJELUTAVOITTEET

4.1 Toimintaympäristöanalyysi

Uusimaa-ohjelman visio ja strategia osassa on analysoitu Uudenmaan toimintaympäristöä. Seuraavassa on lyhyesti esitelty Uudenmaan toimintaympäristöä sekä havaintoja siitä, mihin suuntaan Uusimaa on kulkemassa ja minkälaisia haasteita meillä on edessä.

Uusimaa kasvaa ja tiivistyy

Uudellamaalla asuu lähes 1,6 miljoonaa ihmistä. Uudenmaan väkiluku on viime vuosina kasvanut keskimäärin 15 000 asukkaalla vuodessa. Kasvu perustuu pääosin maahanmuuttoon ja luonnolliseen väestön kasvuun ja kehityksen oletetaan jatkuvan samansuuntaisena. Haasteena on maahanmuuton lisääntyminen ja maahanmuuttajien

integrointi yhteiskuntaan.

Uudellamaalla asutaan ahtaammin kuin muualla Suomessa. Lisäksi Pääkaupunkiseudulla asuminen on kalliimpaa ja asuntojen sekä vuokra-asuntojen hinnat ovat huomattavasti koko maan keskiarvoa korkeammat. Haasteena on kohtuuhintaisten asuntojen tarjonta ja vastaaminen eriarvoisuuden kasvuun.

Uusimaa tuottaa ja työllistää

Uudenmaan osuus Suomen bruttokansatuotteesta on 39 %. Uudenmaan keskimääräinen tulotaso ylittää koko maan tason, mutta tulotaso vaihtelee suuresti Uudenmaan kuntien välillä.

Uudellamaalla on koko maan työpaikoista 32 % ja näistä 78 % sijaitsee pääkaupunkiseu-

dulla. Uudenmaan yritysten toimialarakenne on alueellisesti eriytynyt. Uudenmaan työttömyysaste on alittanut koko maan tason jo usean vuosikymmenen ajan. Joulukuussa 2012 Uudenmaan työttömyysaste oli 7,5 prosenttia. Haasteena on rakennemuutoksen mahdollisesti aiheuttama työttömyys, mutta toisaalta uusi yritystoiminta ja uusien alojen kasvu voivat lisätä työllisyyttä.

Uusien alojen kehittymisessä on tärkeänä tekijänä tutkimus- ja kehitystoiminta. Uudenmaan osuus koko Suomen tutkimustoiminnasta on lähes puolet.

Uusimaa liikenteellisenä solmukohtana

Uusimaa on Suomen henkilöliikenteen keskus. Sisäisessä henkilöliikenteessä Uudellamaalla on hyvät mahdollisuudet käyttää kaikkia kulkumuotoja. Helsinki-Vantaan lentoasema on tärkeä Euroopan ja Aasian välisen liikenteen solmukohta. Lisäksi Helsingin satamista on autolauttayhteyksiä useisiin Itämeren alueen kaupunkeihin. Uudenmaan alueella, erityisesti pääkaupunkiseudulla ja Keski-Uudellamaalla, ajoneuvoliikenne on lisääntynyt voimakkaasti parin viimeisen vuosikymmenen aikana. Helsingin seudun pääteillä liikenteen kasvu on ollut keskimäärin 42 % (1995–2008).

4.2 Ympäristön nykytila ja ympäristön ominaispiirteet vaikutusalueella

Uudenmaan merkittävimmät ympäristöhaasteet liittyvät ilmastoon, vesientilaan, luonnon monimuotoisuuteen ja materiaalitehokkuuteen. Uusimaa-ohjelman valmisteluvaiheessa tehtiin alueen asukkaille kysely, jossa he nostivat näiden lisäksi esiin terveyteen suoraan vaikuttavat ympäristöongelmat, kuten ympäristön kemikalisoitumisen, ilmanlaadun heikkenemisen, melun ja maaperän pilaantumisen.

Yhdyskuntarakenteen hajautuminen ja sen myötä laajeneva tieverkosto pienentää kasvien ja eläinten elintilaa ja muuttaa niiden elinolosuhteita. Uutena tekijänä ovat nousseet esiin haitalliset vieraslajit, jotka ovat merkittävä uhka luonnon monimuotoisuudelle ja saattavat aiheuttaa huomattavia taloudellisia tappioita maa- ja metsätaloudessa sekä haittaa luonnon virkistyskäytölle. Luonnonsuojelualueita on pystytty viime vuosina Uudellamaalla lisäämään. Lajisuojelun toimenpideohjelman ja soidensuojelun täydennysohjelman

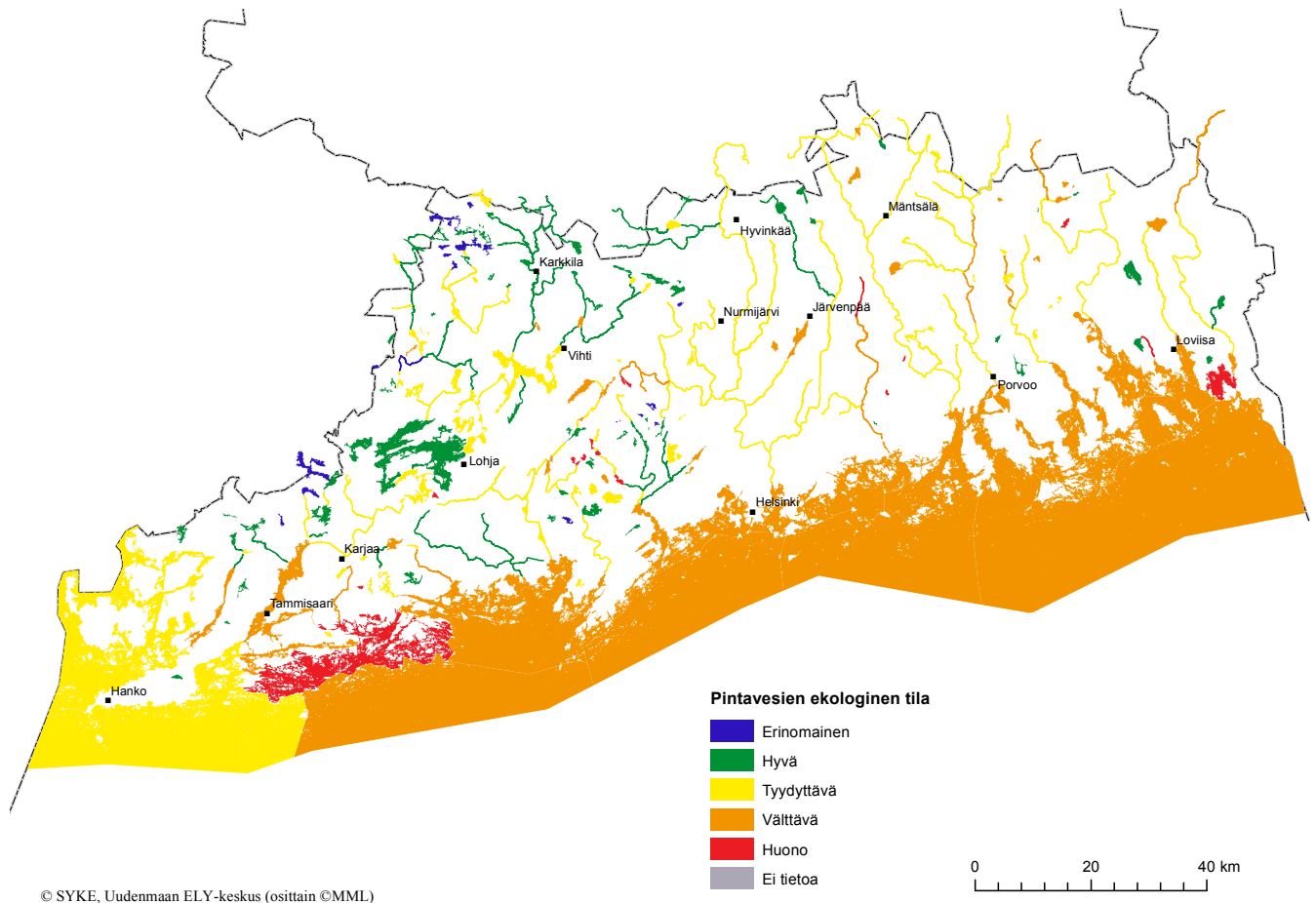
toimeenpano on lähivuosina ajankohtaista. Maanviljelyssä on siirrytty jatkuvasti enemmän luomutuotantoon ja vuonna 2012 luomuviljellyn peltoalan osuus koko peltoalasta oli 10,6 %.

Ilmastonmuutoksen torjuminen edellyttää kasvihuonekaasujen voimakasta vähentämistä. Energiantuotannon päästöjä on Uudellamaalla vähennetty energiatehokkaalla kaukolämmöllä. Kaukolämmön yksi edellytys on riittävän tiivis yhdyskuntarakenne, jotta kaukolämpöverkon rakennuskustannukset eivät nouse kohtuuttomiksi. Sähkönkulutus on noussut viime vuosina kiihtyvällä tahdilla, mutta samaan aikaan on otettu yhä enemmän käyttöön uusiutuvia energianlähteitä. Suunnitelmissa on erityisesti puupolttoaineiden ja jätteen käytön lisääminen energiantuotannossa. Ongelmana on edelleen hiilen suuri osuus energiantuotannossa.

Helsingin kaupungin energiapoliittisten tavoitteiden mukaisesti Helsingin Energia selvittää parhaillaan biopolttoaineiden käytön laajamittaista lisäämistä energialaitoksillaan. Vuonna 2014 Vantaalle valmistuva jätevoimala lisää merkittävästi jätteen hyötykäyttöä energiana. Samalla kaatopaikalle sijoitettujen jätteiden hajoamisesta aiheuttavat metaanipäästöt vähenevät vähitellen. Uudenmaan kokonaisjättemäärä on pysynyt melko samana viimeisten kymmenen vuoden ajan. Vaikka jätteen käsittely on tehostunut viime vuosien aikana, sijoitetaan kaatopaikalle edelleen lähes puolet jätteistä.

Teollisuuden rikki- ja typpipäästöt ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana vähitellen laskeneet. Hiilidioksidipäästöissä ei ole tapahtunut vastaavaa muutosta. Ilmanlaatua mitataan Uudellamaalla 5 vuoden välein tehtävällä jäkäläkartoituksella. Kartoituksissa on havaittu, että aiemmin eniten kuormitetuilla alueilla päästöt ja vaikutukset ovat vähentyneet, mutta alue, jolla havaitaan päästöistä johtuvia haitallisia vaikutuksia, on aiempaa laajempi.

Vesistöjen tila on parantunut tiukkojen vesien-suojelutoimien ja kunnostuksen myötä. Tavoitteena on saavuttaa pintavesien hyvä ekologinen tila vuoteen 2015 mennessä. Tällä hetkellä valtaosa Uudenmaan vesistä on tyydyttävässä, välttävässä tai jopa huonossa tilassa (kuva 5). Vesien tilaa huonontaa niiden suuri käyttöpaine, maatalouden hajakuormitus sekä joillain alueilla taajamien, haja-asutuksen ja teollisuuden jätevesikuormitus. Rannikkovedet ovat erityisen herkkiä pilaantumi-

Kuva 5. Pintavesien ekologinen tila Uudellamaalla.

selle, sillä saaristot ovat suojaisia ja niissä veden vaihtuminen on heikkoa. Jätevesipäästöjen ja jokien mereen kuljettaman kuormituksen ohella rannikkovesien tilaa heikentävät ruoppaukset ja läjitykset merenpohjaan. Meriliikenteen onnettomuuksista mahdollisesti seuraavat kemikaali- ja etenkin öljypäästöt ovat uhka Itämeren eliöstölle sekä meren virkistys- ja hyötykäytölle.

Uudenmaan vesistöjen vähäjärvisyys sekä soiden vähäisyys yhdessä ihmistoiminnan kanssa aiheuttavat ajoittaista kuivuutta sekä tulvimista. Rannikkoalueella ongelmana on myös meriveden ajoittainen tulviminen asutus- ja teollisuusalueille. Pohjavesien tila on pääosin hyvä, joskin ihmistoiminnot ovat paikallisesti heikentäneet pohjavesien laatua. Suhteessa muuhun Suomeen Uudellamaalla kemiallisesti huonossa tilassa olevia pohjavesiä on enemmän. Aiheuttajia pohjavesien tilan huononemiseen ovat mm. liuottimet, torjunta-aineet, kloridit ja raskasmetallit.

Uudellamaalla tarvitaan rakentamisen tar-

peisiin runsaasti maa- ja kiviaineksia, yksin pääkaupunkiseudulla n. 5 milj. kuutiota vuodessa. Soran kuljetusmatkat ovat viime vuosina kasvaneet ja kiviainesten otto on lisääntynyt. Kiviainesten ottotoiminta muuttaa pysyvästi maisemaa ja aiheuttaa lähiasukkaille toiminnan aikaisia pöly- ja meluhaittoja sekä lisääntyvää raskasta liikennettä. Liikenne aiheuttaa yli 90 % ympäristömeluallistumisesta Uudellamaalla. Altistumista tapahtuu sisääntuloteiden, pääkatujen, vilkkaimpien rataosuuksien ja Helsinki-Vantaan lentoaseman ympäristössä.

4.3 Merkitykselliset ympäristönsuojelutavoitteet sekä suunnitelmat ja ohjelmat, joihin Uusimaa-ohjelma liittyy

Ilmastonmuutos

EU:ssa on asetettu tavoitteeksi hiilidioksidipäästöjen leikkaaminen 20 % vuoteen 2020 ja 80 %

vuoteen 2050. Suomen kansallisessa energia- ja ilmastostrategiassa sekä Pääkaupunkiseudun ja Kuumakuntien alueellisissa suunnitelmissa on sama tavoite eli vähentää hiilidioksidipäästöjä 80 % vuoden 1990 tasosta vuoteen 2050 mennessä. Pääkaupunkiseudun ilmastostrategiassa pyritään vähentämään liikenteen kasvihuonekaasupäästöjä asukasta kohden ainakin 20 % vuoteen 2030 mennessä. Kohti hiilineutraalia kuntaa -hankkeen (HINKU) kunnilla (Hanko, Lohja, Raasepori ja Siuntio) on tavoitteena olla hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. Uudenmaan vuoteen 2030 ulottuvaan maakuntasuunnitelmaan on kirjattu, että Uusimaa on Suomen ensimmäinen hiilineutraali maakunta. Uudellamaalla on tehty seudullisia ilmastostrategioita, mutta yhtenäinen toimeenpanosuunnitelma puuttuu.

Vesien- ja merenhoito

Vesienhoidon tavoitteena on koko Euroopassa saavuttaa pintavesien hyvä ekologinen tila vuoteen 2015 mennessä ja pohjavesien hyvä kemiallinen ja määrällinen tila samassa aikataulussa. Uudellamaalle vesien suojeleminen tärkeimmät tavoitteet on määritelty Kymijoen-Suomenlahden vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelmassa ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi Uudenmaan vesienhoidon toimenpideohjelmassa. Uudellamaalla ei kaikilla alueilla pystytä saavuttamaan vesienhoidon tavoitteita ja suunnitelmissa onkin esitetty syyt, miksi tavoitteisiin osalla alueista ei päästä ja toimenpiteet, joilla tavoitteet saavutetaan näillä alueilla seuraavilla suunnittelukausilla vuosiin 2021 ja 2027 mennessä. Vesienhoitosuunnitelman ja toimenpideohjelmien päivittäminen vuosille 2016–2021 alkoi kesällä 2012.

Merenhoidon tavoitteena on taata terve ja toimiva meriekosysteemi ja saavuttaa meren hyvä tila vuoteen 2020 mennessä. Merenhoidon tavoitteet ja toimenpiteet määritellään parhailaan laadittavassa merenhoitosuunnitelmassa. Meriympäristöön kohdistuvia ihmistoiminnan aiheuttamia paineita on hallittava tavalla, joka mahdollistaa ympäristön hyvän tilan, eikä vaarana ekosysteemien kykyä sopeutua ihmistoiminnasta aiheutuviin muutoksiin. Tavoitteena on, että vesien virkistyskäyttö on nautittavaa ja kalakannat ovat kestävästi hyödynnettävissä.

Veden suojelua, käyttöä ja vesihuoltoa ajatellen

Kuva: Leena Eerola

on laadittu alueellisia yleissuunnitelmia ja veden käytön-, hoidon ja suojelun yleissuunnitelmia. Lisäksi on tehty alueellisia tulvasuojelusuunnitelmia sekä selvityksiä virtavesien ja järvien kunnostustarpeesta. Vesienhoitoa ohjaavat myös maakuntasuunnitelma, maakuntakaava ja maakuntaohjelma. Lisäksi eri toimialoille on laadittu omia vesienhoitoon vaikuttavia ohjelmia ja suunnitelmia, kuten alueelliset ympäristöohjelmat, peltoviljelyn suojavyöhykkeiden yleissuunnitelmat, kalataloutta koskevat ohjelmat, alueelliset metsäohjelmat, maaseudun kehittämissuunnitelmat ja maaseutusuunnitelmat.

Luonnon monimuotoisuus

Suomi on sitoutunut Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen päätavoitteisiin. Tarkoitus on pysäyttää vuoteen 2020 mennessä biologisen monimuotoisuuden häviäminen maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja kansallisesti. EU:lla on luonnon monimuotoisuutta koskeva EU:n strategia vuoteen 2020 ja Suomella on oma valtioneuvoston periaatepäätös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävästi käytön strategiasta vuosiksi 2012–2020 ”Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi”. Strategia toteuttaa biodiversiteettisopimuksen ja EU:n strategian

tavoitteita. Strategia perustuu laajoihin kansallisiin selvityksiin luonnon tilasta ja uhkatekijöistä. Vieraslajien torjuntaa koskevat tavoitteet on asetettu Suomen kansallisessa vieraslajistrategiasa, joka valmistui vuonna 2012.

Jätehuolto ja materiaalitehokkuus

Jätehuollossa tavoitteena on sekä vähentää jätteen kokonaismäärää että nostaa hyötykäyttöastetta. Suomessa jätehuollon tavoitteet on määritelty valtakunnallisessa jätesuunnitelmassa. Tavoitteiden saavuttamiseksi Uudellamaalla toimitaan Etelä- ja Länsi-Suomen jätesuunnitelman (ELSU) mukaisesti. Suunnitelma ulottuu vuoteen 2020 ja sen toteutumista tullaan seuraamaan vuosina 2013, 2016 ja 2020. Tavoitteena on vähentää kaatopaikalle menevän jätteen määrää niin, että korkeintaan 10 % jätteistä sijoitetaan kaatopaikalle vuonna 2020. Tämä edellyttää selvää lisäystä jätteen aineena ja energiana hyödyntämisessä. Valtakunnallinen tavoite on 20 %. Kaatopaikkasijoitustavoite 10 % saavutetaan Uudellamaalla todennäköisesti jo vuoden 2014 huhtikuun jälkeen, jolloin Vantaan Energian Långmossebergetin jätevoimala valmistuu.

Valtioneuvoston päätöksellä on kielletty biojaoavan jätteen sijoittaminen kaatopaikoille vuodesta 2016 lähtien. Rakennusjäte sisältää paljon orgaanista ainesta (puu ja paperi, pahvi). Pääosa tästä jätteestä tullaan käyttämään hyödyksi energiana.

Maankäyttö

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) ohjaavat maankäytön suunnittelua ja niiden toteuttamista maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) edellyttämällä tavalla. Tavoitteita on edistettävä maakunnan suunnittelussa, eli maakuntasuunnitelmassa, maakuntaohjelmassa ja maakuntakaavassa. VAT:it tulee ottaa huomioon myös kuntien kaavoituksessa ja valtion viranomaisten toiminnassa. Maakuntakaavan merkitys VATtien toteuttajana on keskeinen. Maakuntakaava konkreettisesti VAT maakunnan erityispiirteet huomioon ottaviksi alueidenkäyttöratkaisuksi yhteen sovittaen ne maakunnallisten ja muiden tavoitteiden kanssa. VATteihin on sisällytetty keskeisimmät valtakunnallista ohjausta vaativat tavoitteet, jotka koskevat

alue- ja yhdyskuntarakennetta, elinympäristön laatua, yhteysverkostoja, energiahuoltoa, luonto- ja kulttuuriperintöä sekä luonnonvarojen käyttöä.

4.4 Ympäristön kehitys, jos maakuntaohjelmaa ei toteuteta (O+ -vaihtoehto)

Uusimaa-ohjelman teemaryhmät arvioivat SOVA-ryhmän kanssa millaisia vaikutuksia sillä olisi, että Uusimaa-ohjelmaa ei toteutettaisi. Huomioon tulee ottaa se, että toimintaympäristö tulee kehittymään myös Uusimaa-ohjelmasta riippumattomista tekijöistä, kuten ympäristö- ja talous- ja aluepoliittisten päätösten johdosta.

Ihmisiin kohdistuvat vaikutukset olisivat ennen kaikkea sosiaalisia. Ihmisten välinen epätasa-arvo, segregatio sekä syrjäytyminen saattaisivat mahdollisesti lisääntyä. Nuorten koulutukseen pääsyn voisi vaikeutua ja nuorisotyöttömyys kasvaa, koska nuorten sosiaalisen vahvistamisen välineet eivät olisi täysimääräisesti eivätkä tehokkaasti käytössä. Taloudelliset vaikutukset olisivat kielteisiä. Talouden liittyvänä uhkakuvana on se, että Uudenmaan kilpailukyky ja talouskasvu heikkenisivät ja eri alueiden väliset taloudelliset erot syvenisivät.

Liikenteeseen liittyvät haitat (ruuhkat ja päästöt) kasvaisivat, kun liikenteen lisääntymisen haittavaikutuksia ei pyritäsi hillitsemään tai liikemistäpoja ohjaamaan. Alerakenteen oletetaan hajaantuvan, virkistysalueiden kutistuvan, luonnon monimuotoisuuden vähenevän ja uusien lajien uhanalaistuvan. Ilmastonmuutoksen pelätään etenevän, jos jumiudutaan vanhaan eikä vahvisteta ilmastoyhteistyötä ja kehitetä esimerkiksi uusiutuvia energialähteitä eikä energiatehokkuutta, eikä cleantechin kehitys etenisi. Uhkana on, että ympäristö jää muun kehittämisen jalkoihin.

Parhaimmillaan Uusimaa-ohjelmalla voitaisiin ohjata kuntien, ELY-keskuksen ja Uudenmaan liiton toimintaa paremmin samaan suuntaan, jolloin voimavarat, toimenpiteet ja hankkeet tukisivat paremmin toisiaan. Jos tehdään hankkeita ja suunnitelmia, pahimmillaan keskenään kilpailevia toimenpiteitä, kukin omalla tahollaan, toiminnan vakuuttavuus jää todennäköisesti vaatimattomammaksi.

5. UUSIMAA-OHJELMAN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

5.1 Lähtöoletuksia ja epävarmuustekijöitä

Vaikutusten arvioinnissa on pyritty löytämään toimenpiteiden keskeisimmät ja merkittävimmät vaikutukset. Arvioinnin taso on yleispiirteinen, koska arvioinnin kohdekin on yleispiirteinen ja laaja-alainen. Ohjelmassa ei määritellä toimenpiteille tarkkaa kohdentumista, määrää, toteuttajaa eikä toteuttamistapaa. Ohjelma voi siten toteutua monella eri tavalla, minkä vuoksi arvioinnissa on pysyttävä yleispiirteisellä tasolla arvioiden ohjelman vaikutuksia kokonaisuuden kannalta. Toimeenpanovaiheessa ohjelman konkretisoituessa myös arviointia on mahdollista tarkistaa ja tarkentaa.

Uusimaa-ohjelman vaikutusten arvioinnin lähtökohtana on arvioida vaikutuksia nykytilanteeseen nähden. Uudenmaan toimintaympäristö kehittyä ja muuttuu myös Uusimaa-ohjelmasta

riippumattomista tekijöistä johtuen. Arvioinnissa on keskitytty kuitenkin vain Uusimaa-ohjelman aiheuttamiin mahdollisiin vaikutuksiin. Lisäksi lähtökohtana on arvioida ohjelman toteuttamisvuosille (2014–2017) ajoittuvia vaikutuksia. Lyhyen aikajänteen vuoksi kaikki ohjelman tavoitteet eivät välttämättä ehdi konkretisoitua ohjelmakauden aikana. Tästä syystä joillain toimenpiteillä ei ole arvioitu olevan vaikutuksia, koska ne eivät ehdi tapahtua ohjelmakauden aikana.

Uusimaa-ohjelmassa määriteltyjen toimenpiteiden toteutumiseen ja toteuttamiseen liittyy epävarmuustekijöitä. Merkittävin epävarmuustekijä liittyy käytettäviin resursseihin, joista taloudelliset resurssit ovat toteuttamisen kannalta erityisen merkittäviä. Taloudellinen tilanne voi muuttaa toteuttamistoimenpiteiden vaatimia rahoitusvälineitä. Ohjelman vaikutuksia arvioitaessa ei ole huomioitu mahdollisia taloudellisia heilahduksia

ja Euroopassa vallitsevaa taloudellisesti epävarmaa tilannetta. Vaikutuksia arvioitaessa ei ole otettu myöskään huomioon kuntarakennemuutoksen mahdollisesti aiheuttamia muutoksia. Kuntarakennemuutoksen sekä metropolihallinnon toteutuminen ja toimijoiden kyky liittää Uusimaa-ohjelma toteuttamisvaiheessa alueen hallinnon uudistuksiin vaikuttavat Uusimaa-ohjelman toteutumiseen ja ohjelman merkitykseen alueellisen kehityksen välineenä.

5.2 Uusimaa-ohjelman yhteisvaikutukset ja kokonaisvaikutukset

Vaikutusten arvioinnissa on koko Uusimaa-ohjelman valmistelun ajan pyritty johdonmukaisesti arvioimaan vaikutuksia kuuteen eri tekijään: ihmisiin, talouteen, luonnonoloihin ja –varoihin, aluerakenteeseen ja ympäristöön, liikenteeseen sekä ilmastonmuutokseen. Kuvassa 6 (seuraavalla sivulla) esitellään arviointimatriisiin koottu Uusimaa-ohjelman vaikutusten arviointi.

Uusimaa-ohjelman merkittävimmät myönteiset yhteisvaikutukset kohdistuvat talouteen, ihmisiin ja ilmastonmuutoksen torjuntaan. Vaikutukset luonnonoloihin ja luonnonvaroihin, aluerakenteeseen ja ympäristöön sekä liikenteeseen ovat myös pääosin positiivisia.

Uusimaa-ohjelmalla arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia ihmisiin. Ohjelman strategisilla valinnoilla vaikutetaan erityisen myönteisesti työllisyyteen ja hyvin myönteisesti terveyteen ja elinoloihin. Kasvun mahdollisuuksien sisältämät toimenpiteet tukevat erityisesti koulutuksen ja osaamisen sekä työllisyyden kehittämistä, toimivan arjen toimenpiteet puolestaan terveyden, elinolojen, turvallisuuden ja viihtyvyyden edistämistä tukevia toimenpiteitä.

Uusimaa-ohjelma vaikuttaa hyvin myönteisesti Uudenmaan talouskehitykseen. Ohjelma tukee niin maakunnan kilpailukykyä, talouskehityksen, vetovoiman, kuin yritystoiminnan kehittymismahdollisuuksia tukevia toimenpiteitä. Kuntatalouteen sekä alueelliseen yhdenvertaisuuteen ohjelmalla voi olla sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia. Kuntataloudelle kielteisiä vaikutuksia syntyy mm. nuorten työllisyyttä ja koulutusta tukevien toimenpiteiden, sekä kotoutumista aiheutuvien toimenpiteiden kustannuksista. Pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna vaikutukset kuntatalouteen voivat

olla myönteisiä, mutta Uusimaa-ohjelman ohjelmakauden aikana arvioidaan olevan enemmän kustannuksia. Alueelliseen yhdenvertaisuuteen liittyvät ristiriitaiset vaikutukset syntyvät siitä, että osa ohjelman toimenpiteistä kohdistuu vain osaan maakunnan alueista. Esimerkiksi innovaatiotoiminta keskittyy pääosin Uudenmaan kärki-kolmioon sekä suuriin keskuksiin, mikä ei edistä alueellista yhdenvertaisuutta.

Vaikutukset luonnonoloihin ja luonnonvaroihin katsotaan olevan pääasiassa myönteisiä lukuun ottamatta Toimivan arjen toimenpiteillä, joilla ei arvioida olevan vaikutuksia luonnonoloihin tai luonnonvaroihin. Tämä johtuu siitä, että näiden toimenpiteiden ei joko katsota vaikuttavan ohjelmakauden aikana, tai sitten toimenpiteet ovat sellaisia, että niitä toteutetaan jo tällä hetkellä, jolloin toimenpiteet eivät aiheuta vaikutuksia nykytilaan nähden. Kasvua idästä- toimenpidekokonaisuuden arvioidaan puolestaan aiheuttavan kielteisiä vaikutuksia luonnonoloihin ja –varoihin. Kielteisten vaikutusten katsotaan syntyvän taloudellisen toiminnan lisääntymisestä sekä liikenteen kasvusta. Liikenteen ja liikenneyhteyksien vaikutukset voivat olla paikallisia ja ajoittua vain rakentamisen aikaisiin vaikutuksiin, joten mahdolliset kielteiset vaikutukset voivat olla vain paikallisia ja lyhytkestoisia. Toisaalta parempi liikenneverkko voi lisätä liikennettä, ja sitä kautta vaikuttaa pidemmällä aikavälillä. Cleantechin ja kestävä luonnontalouden strategisten valintojen vaikutukset erityisesti vesien tilaan mutta myös muihin luonnonvaroihin ovat selvästi positiivisia.

Vaikutukset aluerakenteeseen ja ympäristöön ovat kokonaisuudessaan pääasiassa myönteisiä. Myönteisiä vaikutuksia syntyy mm. asumisen ja elinympäristön viihtyvyyttä lisäävillä toimenpiteillä sekä kannustamalla ympäristöviisaisiin elintapoihin. Ristiriitaiset vaikutukset liittyvät energiapolitiittisiin toimenpiteisiin sekä liikenneverkon kehittämiseen. Kuitenkin viisaaseen ja sujuvaan liikkumiseen ja hiilineutraaliin Uuteenmaahan tähtäävät valinnat vaikuttavat hyvin positiivisesti yhdyskuntarakenteen eheytymiseen.

Vain muutamalla strategisella toimenpiteellä nähdään olevan vaikutuksia liikenteeseen. Nämä toimenpiteet sisältyvät avointen kehitysympäristöjen ja älypalveluiden, viisaan ja sujuvan liikenteen sekä viihtyisän asumisen ja elinympäristön toimenpidekokonaisuuksiin. Ristiriitaiset

Kuva 6. Uusimaa-ohjelman vaikutusten arviointi

VAIKUTUKSET		IHMISIIN							TALOUTEEN					LUONNONLOIHIIN JA LUONNONVAROIHIN						ALUERAKENTEeseen JA YMPÄRISTÖÖN			LIIKENTEeseen			ILMASTONMUUTOKSEN TORJUNTA													
		Terveen ja hyvinvointiin	Elinoloihin ja virkistykseen	Koulutukseen ja osaamiseen	Työllisyyteen	Turvallisuuteen	Viihtyvyyteen	Yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon	Osallisuuteen ja vuorovaikutukseen	Ympäristötietoisuuteen ja -kasvatukseen	Kotouttamiseen	Maakunnan talouskehitykseen	Maakunnan kilpailukykyyn	Maakunnan vetovoimaan	Kuntatalouteen	Yritystoimintaan	Alueellinen yhdenvertaisuus	Yritystoiminnan kehittämismahdollisuuksiin	Maaperään	Vesten tilaan	ilmaan	Luonnon monimuotoisuuteen	uusiutuviin luonnonvaroihin	uusituttomiin luonnonvaroihin	kasvillisuuteen ja elöihin	Huoltovarmuuteen	Luonnonvarojen kestävään käyttöön	yhdyskuntarakenteen eheytymiseen	rakennettuun ympäristöön	ekologiseen verkostoon	maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön	Lähevirkistysalue/kaupunkiluontoon	joukkoliikenteeseen	liikenneverkkoon	Liikenneverkon sujuvuuteen	Kävelyn ja pyöräilyn	Energian käyttöön	Uusiutuvan energian määrään	Materialitehokkuuteen
Kasvun mahdollisuudet	Avoimet kehitysympäristöt ja älypalvelut																																						
	Uusiutuva yritystoiminta																																						
	Ympäristöliiketoiminta - Cleantech																																						
	Urbaani ruokahuolto																																						
	Kasvua idästä																																						
Toimiva arki	Viisas ja sujuva liikkuminen																																						
	Viihtyisä asuminen ja elinympäristö																																						
	Hyvää työtä!																																						
	Maahanmuutto ja kotoutuminen																																						
	Paikallisuus, lähidemokratia ja nuorten osallistuminen																																						
Kestävä luonnontalous	Monimuotoinen luonto ja luonnonvarat																																						
	Vesivarat ja Itämeri																																						
	Ympäristöviisaat elintavat																																						
	Hiilineutraali Uusimaa																																						
KOKONAI SARVIOINTI																																							

+++ vaikutukset hyvin myönteisiä
 ++ vaikutukset myönteisiä
 + vaikutukset pääasiassa myönteisiä
 +/- ristiriitaisia vaikutuksia
 - vaikutukset pääasiassa kielteisiä
 -- vaikutukset kielteisiä
 0 ei vaikutuksia

Kehittämisoiemenpiteet

vaikutukset liittyvät liikenteen kasvusta johtuvaan liikenneverkon kuormitukseen ja ruuhkiin. Kokonaisuutta arvioitaessa toimenpiteillä katsotaan kuitenkin olevan pääasiassa myönteisiä vaikutuksia liikenteeseen.

Uudenmaan strategisena tavoitteena on olla vuonna 2050 hiilineutraali maakunta. Strategian toteuttamista ajatellen Uusimaa-ohjelmalla on pääasiassa myönteisiä vaikutuksia. Erityisen myönteisesti vaikuttavat Cleantechin sekä hiilineutraali Uusimaan sisältämät toimenpiteet. Suurimmat sekä kielteiset että myönteiset vaikutukset liittyvät energian käyttöön. Toisaalta edistetään uusiutuvia energioita, mutta toisaalta talouskasvu lisää energian tarvetta. Energian käytön ja uusiutuvien energialähteiden suhteen arvioidaan kuitenkin päädyttävän ilmastonmuutoksen torjunnan kannalta myönteiseen lopputulokseen.

5.3 Toimenpiteet suhteessa toimintaympäristön muutoksiin

Uudenmaan kasvu perustuu suurelta osin maahanmuuttoon. Kotouttaminen onkin nostettu tärkeäksi teemaksi. Kotouttamisen lisäksi ohjelma pyrkii integroimaan maahanmuuttajat myös osaksi työelämää, mikä on tärkeää paitsi maahanmuuttajien sopeutumisen, myös Uudenmaan talouskehityksen ja työllisyyden kannalta. Väestönkasvun myötä yhdyskuntarakenne tiivistyy, mikä aiheuttaa haasteita elinympäristön laatuun ja asumiseen. Elinympäristön ja asumisen viihtyvyyteen ja laatuun on Uusimaa-ohjelmalla etsitty vastauksia nimeämällä toimenpiteisiin mm. MAL-aiesopimuksen mukaiset toimenpiteet sekä edunvalvonnan kautta lisättävä asuntotuotanto. Lisäksi tavoitteena on torjua asuinalueiden segregatiota. Kaiken kaikkiaan erityisesti Toimiva arki-ryhmän strategiset valinnat pureutuvat kasvavan väestön, maahanmuuton, työllisyyden ja asumisen haasteisiin.

Taloudellinen kasvu ja kilpailukyky kansainvälisillä markkinoilla edellyttävät uudenlaista yritystoimintaa ja koulutusta. Kaikissa strategisissa valinnoissa onkin otettu huomioon tavoite lisätä Uudenmaan vetovoimaa ja työllisyyttä, sekä kannustaa vastuulliseen yritystoimintaan, työelämän uudistamiseen ja koulutukseen, sekä näiden hyödyntämiseen. Uudenmaan asemaa liikenteen solmukohtana on pyritty sekä vahvistamaan, että

hyödyntämään Uusimaa-ohjelman strategisissa linjauksissa. Toimenpiteillä pyritään lisäämään kaupallista aktiivisuutta sekä idän liiketoimintamahdollisuuksia monin tavoin. Myös liikenteellisiä mahdollisuuksia etelänaapurin suuntaan pyritään kehittämään.

Hiilineutraalia Uttamaata koskevat tavoitteet, uusmaalaisen luonnon tilan säilyttäminen ja parantaminen sekä luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen, edellyttävät tiivistä yhteistyötä monien tahojen kesken. Ympäristöliiketoiminnan edellytysten parantamistoimet edesauttavat ympäristötavoitteiden saavuttamista myös ohjelma-alueella. Pinta- ja pohjavesien suojelua ja käyttöä koskevat ohjelman strategiset valinnat ovat keskeisiä, kun tavoitellaan vesistöjen, pohjavesien ja Itämeren hyvää vesien tilaa. Luonnon monimuotoisuuteen liittyvät ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet turvaavat elinympäristön laatua, luonnon virkistyskäyttömahdollisuuksia ja muita ekosysteemipalveluita, varsinaisia luonnonsuojelutoimenpiteitä ei ohjelmaan sisälly. Luonnonvarojen kestävään käyttöön tähtää ylijäämämassojen hyödyntäminen, purkumateriaalien uudelleenkäyttö ja elintarvikejätteen synnyn vähentäminen. Jätehuoltoa koskevia tavoitteita ohjelma ei laajemmin sisällä.

5.4 Toimenpiteet suhteessa läpileikkaaviin teemoihin

Uusimaa-ohjelmalle on annettu kolme teemaa, joiden on tarkoitus näyttäytyä jokaisen teemaryhmän strategisissa valinnoissa. Nämä läpäisevät teemat ovat:

- Ihmisten osallisuuden ja voimavarojen vahvistaminen
- Itämeren alueen hyödyntäminen ja haasteet
- Alueellinen erikoistuminen ja yhteistyö

Ihmisten osallisuuden ja voimavarojen vahvistaminen näyttäytyy jokaisen teemaryhmän valinnoissa. Ihmisten osallisuutta on pyritty vahvistamaan paikallisuuden ja lähidemokratian kautta sekä maahanmuuttajien kotouttamiseen panostamalla. Voimavarojen vahvistamista on tavoiteltu mm. työllisyyden, koulutuksen sekä osallisuuden kautta.

Itämeren alueen hyödyntäminen on saanut teemaryhmissä erilaisia painotuksia. Kasvun mahdollisuuksien strategisissa valinnoissa pyritään tukemaan Rail Baltican toteutumista, ja Kestävä luonnontalous tukee Itämeren tilan parantamistoimenpiteitä. Alueellisella erikoistumisella ja yhteistyöllä pyritään alueen omien vahvuuksien hyödyntämiseen alueen kehittämisessä, mikä tulee näkyviin erityisesti Kasvun mahdollisuuksien strategisissa valinnoissa. Kestävän luonnontalouden valinnoissa korostuvat puolestaan ympäristötoisuuden ja vastuullisuuden tavoitteet alueellisessa kehittämisessä.

5.5 Vaihtoehtojen tarkastelu

Uusimaa-ohjelman aikana ei laadittu vaihtoehtoisia ohjelmia. Uusimaa-ohjelman viranomaisneuvottelussa todettiin, että vaihtoehtojen vaikutusta on mahdollista arvioida myös tilanteissa, joissa on tehty valintoja. Seuraavaksi vertaillaan 26.6.2013 ja 9.9.2013 päivättyjä Uusimaa-ohjelman luonnosversioita ja arvioidaan luonnoksessa tapahtuneiden muutosten vaikutuksia.

Uusimaa-ohjelman luonnos on kesäkuusta syyskuuhun pysynyt sisällöltään ja strategisilta valinnoiltaan pääsääntöisesti samana. Uusimaa-ohjelman luonnosta on muokattu lähinnä otsik-

colasolla sekä toimenpidekokonaisuuksien osalta. Näkyvimpiä muutoksia ovat otsikkotasolla tehdyt muutokset, kuten otsikoiden joukkoliikenne ja liikennejärjestelmät, pyöräilevä Uusimaa, ympäristövahinkojen torjunta ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen, energian tuotanto ja energiajärjestelmä sekä ilmastoviisas maankäyttö, liikkuminen ja rakentaminen poistuminen. Otsikoiden poistamisen vastapainoksi otsikoiden nimiä on muotoiltu ja toimenpiteitä siirretty ja yhdistelty uusien otsikoiden alle. Myös toimenpide-ehdotuksia on muotoiltu vastaamaan paremmin maakuntaohjelmalle asetettuja tavoitteita. Valmistelun aikana on luovuttu vain muutamasta toimenpide-ehdotuksesta.

Eniten on muokattu Toimiva arki -strategisten valintojen sisällä olevia toimenpidekokonaisuuksia. Toimenpiteisiin on lisätty linjauksia työllisyyden, koulutuksen ja kotoutumien edellytysten parantamiseksi, mutta toisaalta on vähennetty toimenpiteitä eläkeläisten työssäkäynnin lisäämisestä ja nuorisotakuun toteuttamisesta. Ohjelman fokus on suunnattu suurempiin linjoihin, jolloin vaikutukset kohdistuvat laajemmalle. Näin vaikutukset kohdistunevat myönteisesti siten myös niihin kohderyhmiin, joita ei toimenpiteissä erikseen mainita.

6. MAAKUNTAOHJELMIEN SEURANNASSA KÄYTETTÄVÄT MITTARIT

Taulukko 1. Maakuntaohjelmien 2014-2017 seurannassa käytettävät mittarit

	MITTARIT	LÄHDE
Muuttoliike ja väestö	Väkiluku ja väestön muutos	Tilastokeskuksen tietokannat
	Nettomuutto maassamuuton ja maahanmuuton osalta	
	Luonnollinen väestönkasvu	
	Vanhushuoltosuhte 2010, 2015, 2020 ja 2025	
Kilpailukyky	BKT/asukas	Tilastokeskuksen tietokannat sekä TEM:n TOL-online tietokanta
	Liikevaihdon kasvu	
	Aloittaneet/lopettaneet yritykset	
	Kasvuyritysten määrä	
	Viennin osuus tuotannosta	
	Väestön tulotaso henkilöä kohden	
	GPI	
Talouden tasapaino	Kuntien vuosikate €/asukas	Tilastokeskuksen tietokannat
	Valtion menot maakunnittain asukasta kohden	
Työllisyys	Työttömyysaste ja työllisyysaste	Tilastokeskuksen tietokannat
	Nuorten työttömyys	
	Pitkäaikaistyöttömyys	
	Työpaikkojen ja työvoiman määrä	
Alueen sisäiset erot	Tulotason keskihajonta maakunnan kunnissa	Tilastokeskuksen tietokannat
	Väestön ikärakenteen keskihajonta maakunnan kunnissa (yli 65-vuotiaiden osuus)	
Osaaminen	Tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä (koulutustason mukaan)	Tilastokeskuksen tietokannat
	Peruskoulun jälkeistä tutkintoa vaikka olevat 25-29 vuotiaista	
	Kolmen suurimman toimialan osuus työpaikoista	
	Julkisen sektorin osuus työpaikoista	
Elinympäristön laatu ja aluerakenne	Väestön määrän muutos erityyppisillä alueilla	Tilastokeskuksen tietokannat
	Uusiutuvan energian osuus energiankulutuksesta	
	Teollisuuden ja yhdyskuntien fosfori- ja typpikuormitus vesistöihin.	
	Hiilidioksidipäästöt	

7. YHTEENVETO

Uusimaa-ohjelman merkittävimmät myönteiset yhteisvaikutukset kohdistuvat talouteen, ihmisiin ja ilmastonmuutoksen torjuntaan. Vaikutukset luonnonoloihin ja luonnonvaroihin, aluerakentamiseen ja ympäristöön sekä liikenteeseen ovat myös pääosin positiivisia.

Ohjelman strategisilla valinnoilla vaikutetaan myönteisesti työllisyyteen, terveyteen ja elinoloihin. Ohjelma tukee niin maakunnan kilpailukyvyä, talouskehityksen, vetovoiman, kuin yritystoiminnan kehittymismahdollisuuksia edistäviä toimenpiteitä. Alueelliseen yhdenvertaisuuteen liittyvät ristiriitaiset vaikutukset talouteen syntyvät siitä, että osa ohjelman toimenpiteistä oletetaan kohdistuvan vain osaan maakunnan alueista.

Uudenmaan strategisena tavoitteena on olla vuonna 2050 hiilineutraali maakunta. Strategian toteuttamista ajatellen Uusimaa-ohjelmalla on pääasiassa myönteisiä vaikutuksia. Erityisen myönteisesti vaikuttavat Cleantechin sekä hiilineutraali Uusimaan sisältämät toimenpiteet. Suurimmat sekä kielteiset että myönteiset vaikutukset liittyvät energian käyttöön. Toisaalta edistetään uusiutuvia energioita, mutta toisaalta talouskasvu lisää energian tarvetta. Energian käytön ja uusiutuvien energialähteiden suhteen arvioidaan kui-

tenkin päädyttävän ilmastonmuutoksen torjunnan kannalta myönteiseen lopputulokseen.

Ympäristöliiketoiminnan edellytysten parantamistoimet edesauttavat ympäristötavoitteiden saavuttamista myös ohjelma-alueella. Pinta- ja pohjavesien suojelua ja käyttöä koskevat ohjelman strategiset valinnat ovat keskeisiä, kun tavoitellaan vesistöjen, pohjavesien ja Itämeren hyvää vesien tilaa. Luonnon monimuotoisuuteen liittyvät ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet turvaavat elinympäristön laatua, luonnon virkistyskäyttämömahdollisuuksia ja muita ekosysteemipalveluita, varsinaisia luonnonsuojelutoimenpiteitä ei ohjelmaan sisälly.

Hiilineutraali Uusimaa on ohjelman keskeinen tavoite ja siihen suoraan tähtäävien toimien lisäksi ohjelmassa esitetään tavoitetta konkretisoivan toimenpideohjelman, tiekartan, laatimista. Uusimaaohjelma sitoo aiempaa maakuntaohjelmaa kiinteämmin yhteen maakuntasuunnittelun ja -kaavoituksen. Strategiset valinnat ohjaavat yhdyskuntarakenteen ja liikenteen ratkaisuja. Esiin on nostettu mm. maakunnallinen viherstrategia. Ympäristöviisaiden elintapojen kautta on mahdollista vaikuttaa myös ohjelmaan sisältymättömien valtakunnallisten tavoitteiden saavuttamiseen.

